

- ² Jfr Rune Premfors, *Policyanalys*, Lund: Studentlitteratur, 1989, kap 6.
- ³ Bland en mycket stor litteratur se t ex Robert Goodin, *Political Theory and Public Policy*, Chicago: University of Chicago Press 1981, kap 1; som just behandlar policyanalysens relation till den normativa politiska filosofin. Det gör även David Paris & James Reynold, *The Logic of Policy Inquiry*, New York: Longman 1983. Se också Aaron Wildavsky, *Speaking Truth to Power. The Art and Craft of Policy Analysis*, Boston: Little Brown 1979.
- ⁴ William Dunn, *Public Policy Analysis: An Introduction*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall 1981.
- ⁵ T ex Frank Fischer & John Forester (red) *Confronting Values in Policy Analysis*, Beverly Hills: SAGE 1987.
- ⁶ Karin Hadenius nämner i sitt genmäle att jag skulle förespråka förbud mot varje uppdelning av eleverna, således även den uppdelning som sker inom grundskolan idag mellan tex allmän och särskild kurs i vissa ämnen. Denna uppdelning följer emellertid helt på elevernas/föräldrarnas fria val och bör därför enligt min mening accepteras. Det är för mig en avgörande skillnad om en uppdelning sker efter medborgarnas fria val eller om det, som KH föreslår, skall ske efter beslut av skolan. Det senare är ett parallellskolesystem, det förra inte.
- ⁷ Erik Holmberg & Nils Stjernquist, *Grundlagarna med tillhörande författningar*, Stockholm: Norstedts 1980, s 45.
- ⁸ Om betydelsen av realism i vetenskapliga rekommendationer se Premfors, aa s98. Om den etiska problematiken med den typ av rekommendationer som KH gör, se t ex Yehezkel Dror, *Ventures in Policy Sciences*, New York: Elsevier 1971, s 120-22.
- ⁹ Bo Rothstein, *Den socialdemokratiska staten*, Lund: Arkiv 1976, s 81-85.
- ¹⁰ Se t ex Christopher Ham & Michael Hill, *The Policy Process in the Modern Capitalist State*, Brighton: Weatsheaf 1976, kap 2.
- ¹¹ Gunnar Richardson, "1950 års enhetsskolbeslut – en politisk nebulosa", i *Statsvetenskaplig Tidskrift* 1967 nr 1.
- ¹² Premfors, aa s 51.
- ¹³ Det kan parentetiskt nämnas att Fredrikssons arbete är det enda verk om folkskolans historia som återfinns i referenslitteraturen på universitetsbiblioteket i Uppsala.
- ¹⁴ *Svensk skoltidning* sept 1946.
- ¹⁵ Donald Broady, "Progressivismens rötter" i *Kritisk Utbildningstidskrift*, Maj 1979. Henry Egidius, *Riktningar inom modern pedagogik*, Stockholm: Natur & Kultur 1981, s 71 ff.
- ¹⁶ Ro Rothstein, "Noteringar om privat och offentligt inom skolvärlden", i *Forskning om utbildning* 1988:3.

Fakultetsopponenten Gunnar Falkemark anmäler Karin Hadenius' avhandling under avdelningen Litteraturgranskningar i detta nummer.

Diskussionsinlägg om maktutredningens medborgarundersökning

Den av maktutredningen företagna medborgarundersökningen har redan varit uppe till diskussion i Statsvetenskaplig Tidskrift. Sålunda har Erik Allardt bedömt den som synnerligen väl gjord (Allardt 1989). Medborgarundersökningen representerar uppenbarligen en stor arbetsinsats. Tyvärr har den skett på ett sätt som betydligt minskar värdet av det nedlagda arbetet. I boken som avrapporterar undersökningen bedrivs ett resonemang om medborgarskapets innebörd, som blir centralt för den fortsatta tolkningen av materialet. Här lanseras en modell där medborgarskapet ses som sammansatt av olika roller. Det är med utgångspunkt i dessa som de vidare resonemangen, om våra möjligheter att påverka vår egen och landets situation, förs.

Författarna får ganska snart konstatera att medborgarskapets innebörd skiftar, men vill begränsa antalet huvudbetydelser till det heliga talet tre. Såvitt jag kan se är det fullt möjligt att utöka detta så att man når det betydligt kraftfullare talet sju, såsom skett med byråkratibegreppet. Här talas om ett folkrättsligt, ett universellt rättighets- och ett organisationsanknytt begrepp. Det senare anknyter till teorier om att det moderna samhället blivit allt tätare, mer präglad av organisationers mångfald och betydelse.

Författarna kallar detta, i den norske maktutredaren Gudmund Hernes efterföljd, för "partsborgarskap". De sätter själva termen inom citattecken, så man får väl anta att de inte är särskilt nöjda med den. När man tar del av vad det skall täcka in, inser man att citattecknen är motiverade. En lista presenteras där allt mellan abortsökande och övervakare förekommer. Detta presenteras som "en högst summarisk provkarta på olika varianter av partsborgarskap". Man förstår varför författarna strax flyr denna värld av uppslagstermer till förmån för en exkurs om idealen från franska revolutionen.

När det blir dags att relatera medborgarskapsbegreppet till makt, så klaras det av på tre sidor. Då hinner man också konstatera att "det enda det tycks föreligga enighet om är att det inte finns någon enighet om vad makt är". Efter en sådan torpedavfyrning, mot det egna projektet, väntar man sig inte en fortsättning. Dock, den kommer. Författarna tar fram sex "medborgarroller": boende, konsument, patient, småbarnsförälder, skolskolbarnsförälder och förvärvsarbetande. Dessa "partsborgarskap" täcker väsentliga aspekter av medborgarens liv i den moderna välfärdsstaten, menar man. Här finns engemensam nämnare, skriver författarna, medborgarrollen framträder som en möjlighet att ta *initiativ*.

Jag tvekar inte att hävda att resonemangen genom

denna nämnare tar en bestämd och ödesdiger vändning. Metoden blir subjektivistisk, man tar inte hänsyn till sådant som olikheter i boendet. Frågan som ställs är om vi är nöjda med vårt boende och/eller om vi tagit några initiativ till förändring. I detta mikroperspektiv blir ett *inträde*, i hyresgäst- eller i villaföreningen, ett initiativ och därmed lika med makt. Genom att på detta sätt transformera vad som sannolikt bör tolkas som ett uttryck för missnöje och kanhända känsla av vanmakt – i detta fall inträde i en organisation – till maktutövning framträder en vrångbild av maktens distribution.

Resonemangen är bitvis yviga. Det konstateras att demokratin, såvitt forskningen har något att säga om den, fungerar väl. Ett mått på detta är drygt två tredjedelar av befolkningen under ett år tar *minst ett initiativ* för att på något sätt påverka samhället. Man har frågat om folk burit eller satt upp ett kampanjmärke och detta redovisas som "Försök att påverka samhället det senaste året". Tio procent av de som svarat uppger att de gjort detta. Som aktivitet i undersökningens bemärkelse räknas dock inte, om jag förstått saken rätt, att delta i 1 maj-demonstration. Däremot är det tydligen en självklarhet att massmedia gjort politiken till en "rock-video"!

När det gäller analysen av organisationerna, så har man sett på två faktorer: medlemsanslutning och aktivitetsnivå. Konsum och Greenpeace, LO och fredsorganisationer, osv jämförs utifrån dessa två dimensioner. Detta skulle spegla medlemskapet från organisationernas perspektiv. För mig är förfarandet obegripligt. Med Svenska Kyrkan och Greenpeace, vilket inte skall ses som ett slumpurval från min sida, som exempel: Hur ser det ut från organisationens perspektiv?

Jag påstår att det ser ut på tvenne olika sätt. För Svenska Kyrkan är tron central och om de överhuvud använder något effektivitetsmått på den, så skulle det vara sådant som kyrkobesök, o.d. En regelmässig kyrkogång är i alla fall ingen synd. Om däremot den vanlige Greenpeace-medlemmen skulle ge sig till att vara "aktiv" varje söndag, hävdar jag att detta inte skulle ses med samma (blida) ögon. Inom Greenpeace intar strategiska beslut, av en elit, om vad som är lämplig aktivitet, en central roll. Själva det "passiva" stöd som medlemsavgiften utgör är från organisationens perspektiv en tillräcklig och godtagbar aktivitet.

Undersökningen faller för den kritik Easton riktat mot statskunskapen för faktainsamling utan teoretisk underbyggnad. Väsentliga frågor, som statsvetenskapen rimligtvis inte kan blunda för, ställs inte. Frågor som har med *makt* att göra. Det hade varit bra om man först ställt en *intern* fråga: Varför insamla *två* variabler och multiplicera dem med varandra?

Medborgarundersökningen serverar resultat på resultat, om sådant man kan komma fram till på fri hand.

KDS har många frikyrkliga medlemmar, Miljöpartiets medlemmar är med i miljö- och aktionsgrupper, VPK:are och sossar är med i facket och Konsum. Moderater gillar inte det organiserade Sverige och de som anser sig ha minst inflytande är mest positiva till organiserade rörelser. Just det: *de som anser sig ha minst inflytande är mest positiva till organiserade rörelser.*

Där skulle boken om medborgarnas makt ha börjat, som jag ser det: *Varför är det så?* Det har skrivits en hel del om makt, makt genom beslut, makt genom våld, makt och demokrati. För lite har skrivits om sambandet mellan strävande efter inflytande och organisering. Man säger ibland att facket har för mycket att säga till om i Sverige. Kanske är det så att ett skäl till den höga fackliga aktiviteten här i landet är att människor upplever att facket har för lite att säga till om.

Sven-Erik Olsson

Referenser

- Abrahamsson, B. & Broström, A. (1980): *The Rights of Labour*, London: Sage Publications
- Allardt, E: "Diskussionsinlägg om maktutredningens medborgarundersökning", *Statsvetenskaplig Tidskrift* 2 1989
- Callon, M & Latour, B (1981): "Unscrewing the Big Leviathan: How Actors Macrostructure Reality and Sociologists Help Them to Do So", pp 227-303 i K.D. Knorr-Cetina and A Cicourel (eds) *Advances in Social Theory and Methodology: Towards an Integration of Micro- and Macro-Sociologies*, London: Routledge and Kegan Paul
- Easton, D (1953): *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*, New York
- Petersson, O, Westholm, A & Blomberg, G (1989): *Medborgarnas Makt*, Helsingborg: Carlssons Bokförlag

Sakkunnigutlåtanden över professuren i statsvetenskap, särskilt valforskning, vid Göteborgs universitet

Udtalelse til brug for behandlingen af Sören Holmbergs ansøgning om professoratet i statsvidenskab.

Inden for Sören Holmbergs meget omfattende produktion skal jeg i de følgende bemærkninger foretage en kort, sammenfattende vurdering af:

1. De to studier i riksdagsmedlemmernes holdninger, nemlig hans doktorafhandling '*Riksdagen representerar svenska folket*' (1974) og *De folkvalda* (1988, sammen med Peter Esaiasson)
2. Vælgerstudierna *Svenska väljare* (1981), *Väljare i*